

УДК 338.24.021.8

ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРИНЦИПІВ СИСТЕМИ КОРПОРАТИВНОГО УБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Волоснікова Н.М., к.е.н., доцент (НТУ «ХПІ»)

Досліджено ефективність функціонування промислового підприємства, що забезпечується використанням системного підходу з забезпечення певного рівня корпоративного убезпечення. Запропонований один з варіантів розподілу життєвого циклу конкурентоспроможного промислового підприємства. Зауважено, що системний підхід до корпоративного убезпечення – це комплексне вивчення питань корпоративного убезпечення промислового підприємства як єдиного цілого з позиції системного аналізу. Виявлені етапи системного аналізу корпоративного убезпечення підприємства. Зроблено висновок, що у зв'язку зі специфічними особливостями загальної системи корпоративного убезпечення, її слід розглядати як сукупність суб'єктивних складових окремих локальних елементів корпоративного убезпечення, таких як економічна, технологічна, інформаційна, юридична, кадрова, трансакційна, логістична та ресурсна безпека, що взаємопов'язані та взаємодіючі між собою.

Ключеві слова: система корпоративного убезпечення, промислове підприємство, стратегії, ефективність, принцип тектології, системний аналіз

RESEARCH OF ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC PRINCIPLES OF THE CORPORATE SECURITY SYSTEM OF INDUSTRIAL ENTERPRISE

*Volosnikova N., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
(NTU «KhPI»)*

The efficiency of the functioning of an industrial enterprise, which is ensured by the use of a systematic approach to ensure a certain level of corporate security, is studied. One of the options for the distribution of the life cycle of a competitive industrial enterprise is proposed. It is noted that a systematic approach to corporate security is a comprehensive study of corporate security of an industrial enterprise as a whole from the standpoint of systems analysis. The stages of the system analysis of the corporate security of the enterprise are revealed. It is concluded that due to the specific features of the general corporate security system, it should be considered as a set of subjective components of individual local elements of corporate security, such as economic, technological, informational, legal, personnel, transactional, logistical and resource security, that are interconnected and interacting with each other. Using the principle of tectology, it is necessary to take into account that the study of a competitive organizational system of an industrial enterprise for its corporate security is the most important principle from the point of view of its organization. A competitive organizational system of an industrial enterprise should be considered as a system of relations of all its elements taking into account economic security, which is associated with negative changes in the micro- and macroeconomic environment. To streamline the basic terminology of general corporate security, we will take as a basis the understanding based on

a triad of concepts: corporate security, corporate security strategy and corporate security system.

Keywords: *corporate security system, industrial enterprise, strategies, efficiency, tectology principle, system analysis*

Постановка проблеми. Ефективність промислового забезпечується використанням системного підходу з забезпечення певного рівня корпоративного забезпечення. У вузькому розумінні, будь-який системний підхід характеризується набором взаємопов'язаних і взаємозалежних елементів, які повинні знаходитися в такій відповідності між собою, що забезпечує відтворення цілісності і конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми корпоративної безпеки в умовах розвинутої ринкової й трансформаційної економіки широко досліджуються науковцями, серед яких можна назвати В.Є. Духова, Я.А. Жаліло, М.П. Капустіна, А.В. Кириєнка, Г.В. Козаченко, ВА. Ліпкана, О.М. Ляшенко, Н.О. Подлужної, В.П. Пономарьова, П.Я. Пригуновата ін.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Проте деякі теоретичні, методологічні і практичні аспекти потребують подальших досліджень, тому що результати досліджень не дають комплексної уяви особливості процесів, механізму функціонування й підвищення ефективності організаційно-економічних принципів системи корпоративного забезпечення промислового підприємства в умовах ринку.

Метою статті є дослідження особливості механізму функціонування й підвищення організаційно-економічної ефективності системи корпоративного забезпечення промислового підприємства в умовах ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Унікальною характеристикою системного підходу конкурентоспроможності промислового підприємства є рівень його корпоративного забезпечення між окремими елементами.

Системний підхід конкурентоспроможного промислового підприємства характеризується як диференціацією, так і інтеграцією. Для підтримки підприємства в збалансованому стані і формування єдиного конкурентоспроможного цілого здійснюється процес інтеграції. У промислових підприємствах процес інтеграції досягається економічною координацією рівнів ієрархії. Тому кожна система і системний підхід вимагає диференціації з метою створити умови розгляду її окремих складових елементів. Організаційна система може досягти економічної ефективності тільки використовуючи різні конкурентоспроможні переваги та конкурентоспроможні трансформаційні процеси.

Промислові підприємства мають деякі загальні характеристики, що вимагають певної модифікації поняття життєвого циклу з урахуванням конкурентоспроможності, як чиннику економічної безпеки. Нами запропонований один з варіантів розподілу життєвого циклу конкурентоспроможного промислового підприємства на відповідні тимчасові відрізки, що передбачає наступні етапи:

1) Етап конкурентоспроможного підприємництва – організація знаходиться в стадії становлення. Цілі є ще нечіткими, просування до наступного етапу вимагає стабільного ресурсного забезпечення процесів на всіх рівнях промислового підприємства.

2) Етап формалізації конкурентоспроможного управління – організаційні процеси, що розвиваються стабілізуються. Процес прийняття рішень стає виваженим, науково-обґрунтованим та економікобезпечним.

3) Етап формування конкурентоспроможної інфраструктури – підприємство нарощує обсяги випуску і займає певну частку ринку. Виявляються нові можливі шляхи економікобезпечного розвитку. Механізм прийняття рішень стає комплексним і відпрацьованим.

4) Етап виходу з ринку – в результаті конкуренції, підприємства стикаються зі зменшенням попиту на свою продукцію і втратою контрольованої частки ринку. Конкурентоспроможне практико-орієнтоване управління шукає нові ідеї використання нових можливостей.

Конкурентоспроможної організаційної системі властива певна організація її компонентів, без якої вона втрачає свою корпоративну безпеку. Упорядкування елементів і їх зв'язків, тобто формування конкурентоспроможного промислового підприємства, характерно для будь-якої економічної системи, тому що конкурентоспроможність, як чинник економічної безпеки становить системоутворюючу базу для підприємства.

Використовуючи принцип тектології необхідно брати до уваги, що вивчення конкурентоспроможної організаційної системи промислового підприємства для його корпоративної безпеки є найважливішим принципом з точки зору його організації. Конкурентоспроможну організаційну систему промислового підприємства слід розглядати як систему відносин всіх її елементів з урахуванням економічної безпеки, що пов'язано з негативними змінами у мікро- та макроекономічному середовищі.

Впроваджуючи основну ідею тектології, слід визнавати необхідність конкурентного підходу в будь-якому явищі промислового підприємства з боку його безпечної корпоративної організованості та системності. Використовуючи принцип тектології необхідно розглядати всі явища як безперервні і динамічні процеси, спрямовані на корпоративну безпеку. Принцип безперервності і динамічності тісно пов'язаний з принципом цілісного розгляду окремих явищ в мікро- та макроекономічному середовищі конкурентного промислового підприємства.

Окрім науковці економічну безпеку розглядають як складну поліструктурну науку про безпеку соціально-економічних систем різних рівнів ієрархії (особа, домашнє господарство, галузь, регіон, сектор економіки, національна економіка, світове господарство) [18, с. 45; 35, с. 7].

В Україні поняття економічної безпеки офіційно визначене у Декларації про державний суверенітет України. В 1990 р. створено управління економічної безпеки. У 1998 р. була розроблена Національна програма забезпечення економічної безпеки України до 2005 р., а у 1999 р. прийнята Концепція економічної безпеки України.

У концепції безпечної корпоративної організованості та системності промислових підприємств упор робиться переважно на розробку нових діалектичних принципів наукового мислення, логічного аналізу складних об'єктів з урахуванням їх взаємозв'язку і суперечливих тенденцій.

Системний підхід до корпоративного забезпечення – це комплексне вивчення питань корпоративного забезпечення промислового підприємства як єдиного цілого з позиції системного аналізу.

Таблиця 1

	Автор	Питання та результати наукового дослідження економічної безпеки
1	В. Шлемко, І. Бінько [19, с. 8].	Економічна безпека – стан національної економіки, який дозволяє зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатний задовольнити потреби особи, інституту сім'ї, суспільства, держави в цілому розглядають.
2	І. Мішина [23, с. 3].	Взаємозв'язок економічної безпеки та соціально-політичної та національно-етнічної стійкості, що трактує її зі сторони економічних відносин, горизонтальних і вертикальних, між різними суб'єктами з приводу досягнення такого рівня розвитку економіки, при якому здійснюється ефективне задоволення потреб і гарантований захист інтересів, навіть за несприятливих умов розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів.
3	Г. Пастернак-Таранушенко [24, с. 29].	Зазначає, що «економічна безпека – це стан держави, що забезпечує можливість створення і розвитку умов для плідного життя її населення, перспективного розвитку її економіки в майбутньому та зростання добробуту її мешканців».
4	М. Єрмошенко [21, с. 29].	Економічна безпека характеризується збалансованістю і стійкістю до негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, здатністю забезпечувати на основі реалізації національних економічних інтересів сталий і ефективний розвиток вітчизняної економіки і соціальної сфери.
5	В. Паньков [12, с. 5-18].	Зазначає, що економічна безпека – це такий стан національної економіки, який характеризується її стійкістю, «імунітетом» до впливу внутрішніх та зовнішніх чинників.
6	В. Тамбовцев [17, с. 3].	Відзначає, що під економічною безпекою тієї чи іншої системи треба розуміти сукупність властивостей стану її виробничої підсистеми, яка забезпечує можливість досягнення цілей всієї системи.
7	В. Савіна [16, с. 14].	Економічна безпека являє собою систему захисту життєвих інтересів країни. В якості об'єктів захисту можуть виступати: народне господарство країни в цілому, окремі регіони країни, окремі сфери та галузі господарства, юридичні та фізичні особи як суб'єкти господарської діяльності.

Системний аналіз корпоративного забезпечення підприємства передбачає виконання таких етапів:

1) формулювання задачі аналізу корпоративного забезпечення;

2) виділення локальних елементів корпоративного забезпечення та їх структуризація;

3) формування моделі даної досліджуваної системи.

Запропоновані основні принципи системного аналізу В.Н. Спіцнадель [1] можна розглянути з точки зору корпоративного забезпечення у наступному контексті:

1) Принцип оптимальності – вибір найбільш оптимального варіанту системи корпоративної безпеки з точки зору методологічного аспекту.

2) Принцип емерджертності – властивість системи корпоративної безпеки виконувати задану цільову функцію, реалізовану системою в цілому, а не окремими її елементами. Принципи корпоративної безпеки, що діють на одному рівні, розглядаються, як умови більш високого порядку по відношенню до принципів нижчих рівнів корпоративної безпеки. Принцип емерджертності системи корпоративної безпеки полягає в можливій розбіжності локальних оптимальних елементів з глобальною оптимальною метою системи. Тому принцип емерджертності вказує на необхідність в цілях досягнення глобальних результатів корпоративної безпеки приймати рішення та вести розробки щодо вдосконалення систем на основі не тільки даних аналізу, але і їх синтезу.

3) Принцип системності – передбачає підхід до системи корпоративної безпеки, як до комплексної системи, представленою сукупністю взаємопов'язаних локальних елементів, реалізація яких забезпечує досягнення оптимального результату в мінімальні терміни і при мінімальних витратах ресурсного забезпечення. Принцип системної корпоративної безпеки передбачає дослідження промислового підприємства, як єдиного цілого з одного боку, так і окремих частин загальної аналізованої системи.

4) Принцип ієрархії – тип структурних відносин корпоративної безпеки, яка характеризується впорядкованістю і організованістю. Принцип ієрархії передбачає структурну і

функціональну диференціацію системи корпоративної безпеки. Ієрархічна структура корпоративної безпеки не є жорстко фіксованою, тому що ієрархія поєднується з автономією інших рівнів безпеки між собою.

5) Принцип інтеграції – спрямований на вивчення інтеграційних властивостей і закономірностей розвитку систем корпоративної безпеки. Інтегративні властивості з'являються в результаті поєднання окремих рівнів корпоративної безпеки до глобальної мети.

6) Принцип формалізації – полягає в отриманні кількісних і якісних характеристик функціонування системи корпоративної безпеки.

У процесі системного аналізу створюється абстрактна та концептуальна модель системи корпоративного забезпечення, яка описується математично або функціонально та служить для оптимізації відносин між елементами і рівнями. Метою побудови даної моделі є розробка адекватного уявлення реальної системи корпоративної безпеки. У зв'язку з тим, що структура системи корпоративної безпеки досить складна, а в часовій динаміці стає ще більш складною, її відповідність реальним умовам можлива тільки при достатньому рівні формалізації. Формалізовані моделі системи корпоративної безпеки можуть бути, як кількісними, так і якісними. Важливо щоб для них були визначені умови застосування та задачі оптимізації, які вирішують складні і проблемні ситуації, що пов'язані з корпоративним забезпеченням.

Для уточнення та структурування складної системи корпоративного забезпечення, в якій доцільно виділяти впливаючі на неї елементи, піделементи, системи, підсистеми при вирішенні задач потрібно формалізація і структуризація, що дозволяє застосовувати практичні наукові знання. Для цього необхідна формалізована модель системи. При

цьому система корпоративного забезпечення вивчається з різних точок зору на основі застосування різних формалізованих моделей, тому для всебічного наукового вивчення системи корпоративного забезпечення може бути задіяні безліч моделей.

Вербальне зображення системи для більш точного опису функціонування вимагає досить чіткої деталізації процесів. Необхідно виділити структуру системи, як сукупності замкнених елементів, які об'єднані в систему певними зв'язками та є залежними один від одного.

Загальна схема формування моделі функціонування корпоративного забезпечення складається з загальних трьох етапів [2]:

1) Етап аналізу загальної системи корпоративного забезпечення передбачає вивчення системи з метою отримання концептуальної моделі. Основним змістом даного етапу є уявлення системи корпоративного забезпечення у вигляді сукупності елементів, а також послідовне дослідження кожного елемента і зв'язків між ними. Модель повинна відображати ті властивості корпоративного забезпечення, які становлять найбільший інтерес в даний момент часу.

2) Етап синтезу моделі корпоративного забезпечення полягає в отриманні окремих моделей локальних елементів корпоративного забезпечення, формалізації їх зв'язків і в послідовному переході від елементів до цілісної моделі. Даний етап завершується складанням математичної моделі системи.

3) Етап перевірки адекватності моделі та системи корпоративного забезпечення повинен супроводжувати всі етапах побудови вербальної або математичної моделі. Етап перевірки адекватності моделі та системи корпоративного забезпечення повинен забезпечувати досягнення точності

вербального і математичного опису моделі.

У зв'язку зі специфічними особливостями загальної системи корпоративного забезпечення, її слід розглядати як сукупність суб'єктивних складових окремих локальних елементів корпоративного забезпечення, таких як економічна, технологічна, інформаційна, юридична, кадрова, трансакційна, логістична та ресурсна безпека, що взаємопов'язані та взаємодіючі між собою.

В основу побудови оцінки якості системи корпоративного забезпечення закладено такі основні принципи:

1) повнота та придатність інформації, щодо системи показників якості для прийняття рішень;

2) точність та достовірність – за загальними оцінками вчених допускається не більше 0,5 % помилок або невизначеності;

3) своєчасність оцінки якості системи корпоративного забезпечення, яка реалізується сучасними технологіями;

4) орієнтованість показників на виявлення додаткових можливостей;

5) гнучкість показників якості повинна бути пристосована до конкретних ситуацій.

6) придатний формат даних з максимально ефективними продуктивними технічними засобами.

У процесі аналізу та синтезу важливо дотримання впорядкованої процедури визначення цілей, зв'язування їх пріоритетів, ієрархії і співвідпорядкованості.

Для впорядкування базової термінології загального корпоративного забезпечення прийемо за основу розуміння, що ґрунтується тріаді понять: корпоративна безпека, стратегія корпоративної безпеки та система корпоративної безпеки (рис. 2).

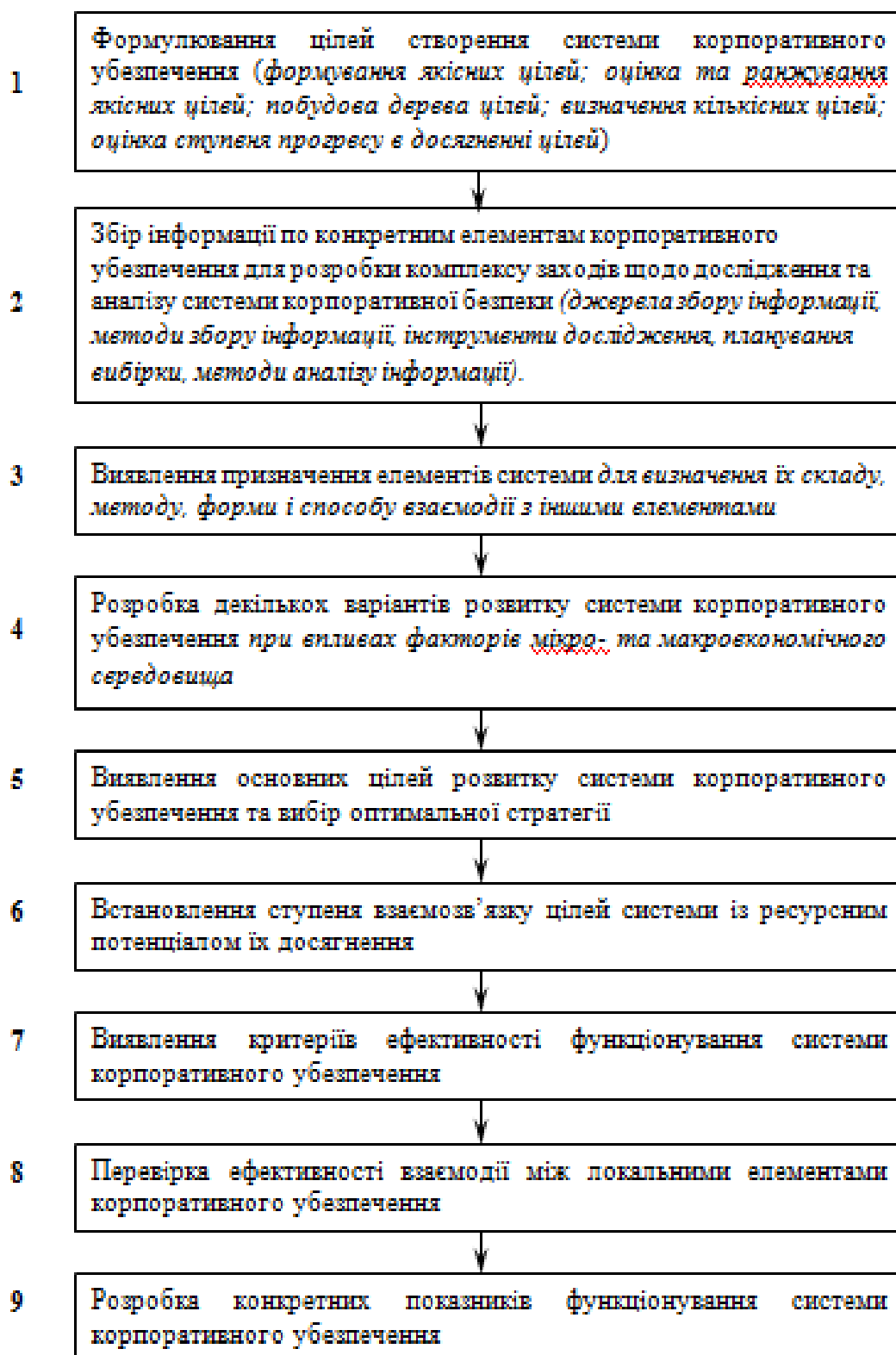

Рис. 1. Основні етапи аналізу та синтезу системи корпоративного забезпечення

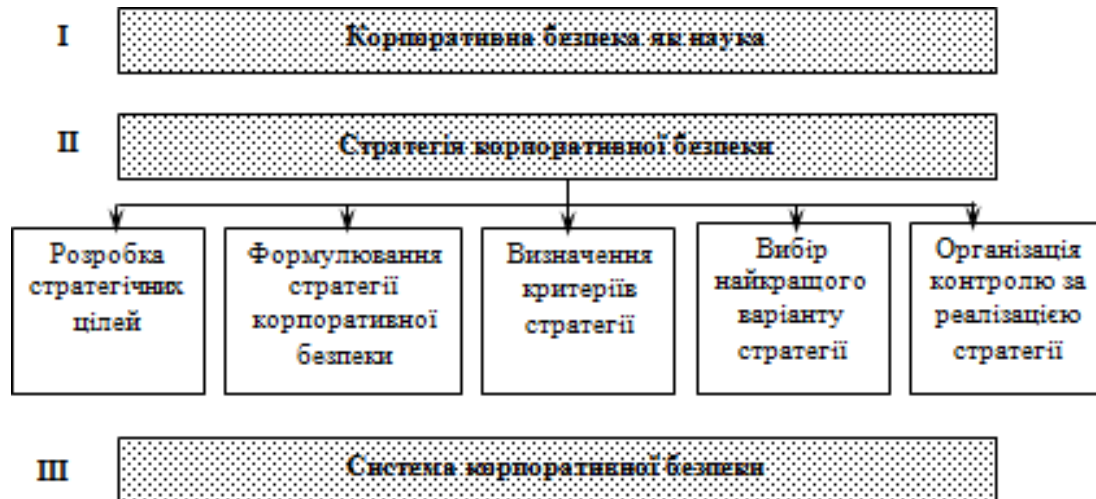

Рис. 2. Тріаді понять: корпоративна безпека, стратегія корпоративної безпеки та система корпоративної безпеки

У наданій тріаді корпоративна безпека трактується як наука про діяльність, що спрямована на досягнення взаємоузгоджених корпоративних інтересів шляхом ефективного використання наявного ресурсного потенціалу та безпечного захисту від негативних дії загроз мікро- та макроекономічному середовища, що уможливорює формування безпечних умов для стійкого розвитку підприємства, тобто це наука про дослідження з метою побудови та організації ефективних процесів економічної, логістичної, кадрової, юридичної, ресурсної, інформаційної, транзакційної, технологічної безпеки. Стратегія корпоративної безпеки за своєю суттю є модель узагальнення дій, набір правил та прийомів необхідних для досягнення поставлених цілей шляхом координування і розподілу ресурсного потенціалу локальних елементів корпоративної безпеки, тобто розробка стратегії корпоративної безпеки полягає в розробленні планів досягнення цілей, в якому передбачені можливості підприємства. Під час розробки стратегії корпоративної безпеки підприємства користуються певними показниками.

Використовуючи практичні навички менеджменту якісні показники називають орієнтирами, а кількісні – завданнями. Між орієнтирами, цілями та завданнями є тісний взаємозв'язок. Під системою корпоративного забезпечення слід розуміти множину взаємозв'язаних елементів корпоративного забезпечення, відокремлених від середовища загального корпоративного забезпечення, що взаємодіє з ним, як єдине ціле для цілеспрямованої діяльності.

Висновок. Ґрунтуючись на дослідженнях вчених у статті досліджено особливості механізму функціонування й підвищення організаційно-економічної ефективності системи корпоративного забезпечення промислового підприємства в умовах ринку.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Спицнадель В.Н. Основы системного анализа: Учебн. пособие. СПб.: Изд. дом «Бизнес-пресса», 2000. – 326 с.
2. Основы современного социального управления: теория и методология: учеб. пособие / под ред. В.

Н. Иванова. – М.: Экономика, 2000. – 271 с.

3. Деминг У. Э. Новая экономика / пер. с англ. – М.: Эксмо, 2006. – 208 с.

4. Шевцова Г.З. Управління ресурсами підприємства: методичні підходи та досвід у хімічній промисловості: монографія / Г.З. Шевцова, Т.А. Петєшова, Н.В. Швець, О.О. Хандій, Є.В. Иванова. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2009. – 212 с.

5. Гочарук А.Г. Управление эффективностью деятельностью предприятия / А.Г. Гочарук – Одесса: Астропринт, 2012. – 260 с.

6. Бурбело О.А. Економічна безпека підприємства в умовах рейдерських загроз: колект. монографія / О.А. Бурбело та ін.; за наук. ред. О.А. Бурбело, С.К. Рамазанова: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2015. – 285 с.

7. Варналій З.С. Економічна та фінансова безпека України в умовах глобалізації: монографія / З.С. Варналій; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ : Знання України, 2020. – 423 с.

8. Гапак Н.М. Економічна безпека підприємства: сутність, зміст та основи оцінки [Електронний ресурс] / Н.М. Гапак // Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Економіка / ред. кол.: В.П. Мікловда, М.І. Пітюлич, Н.М. Гапак та ін. – Ужгород УжНУ, 2013. – Вип. 3(40). – С. 62-65. – Режим доступу до журн. : <http://dspace.uzhnu.edu.ua/>.

9. Кочергина Т.Е. Экономическая безопасность / Т.Е. Кочергина. – Ростов н/Д : Феникс, 2007. – 445с.

REFERENCES

1. Spitsnadel V.N. (2000) Osnovy sistemnogo analiza: Uchebn. posobie. SPB.: Izd. dom «Biznes-pressa». (in Russian)

2. Ivanova V. N. (2000) Osnovy sovremennogo sotsial'nogo upravleniya: teoriya i metodologiya. M.: Ekonomika. (in Russian)

3. Deming U. E. (2006) Novaya ekonomika. M.: Eksmo. (in Russian)

4. Shevcova Gh.Z. (2009) Upravlinnja resursamy pidpryjemstva: metodychni pidkhody ta dosvid u khimichnij promyslovosti: monoghrafija. Lughansjk: vyd-vo SNU im. V. Dalja. (in Ukrainian)

5. Gocharuk A.G. (2012) Upravlenie effektivnost'yu deyatel'nost'yu predpriyatiya. Odessa: Astroprint. (in Ukrainian)

6. Burbelo O.A. (2015) Ekonomichna bezpeka pidpryjemstva v umovakh rejdersjkykh zaghroz: kolekt. Monoghrafija. Vyd-vo SNU im. V. Dalja. (in Ukrainian)

7. Varnalij Z.S. (2020) Ekonomichna ta finansova bezpeka Ukrainy v umovakh ghlobalizaciji: monoghrafija. Kyjiv: Znannja Ukrainy. (in Ukrainian)

8. Ghapak N.M. (2013) Ekonomichna bezpeka pidpryjemstva: sutnistj, zmist ta osnovy ocinky. [Naukovyj visnyk Uzhghorodskogho universytetu: Serija: Ekonomika]. Uzhghorod, pp. 62-65.

9. Kochergina T.E. (2007) Ekonomicheskaya bezopasnost'. Rostov n/D: Feniks. (in Russian)